

СХВАЛЕНО
рішенням педагогічної ради
ЗЦТКЕСУМ
від 31.08.2020 р.
протокол № 2

ЗАТВЕРДЖУЮ
Директор ЗЦТКЕСУМ
М.Мошак
31.08.2020 р.

Освітня програма Закарпатського центру туризму, краєзнавства, екскурсій і спорту учнівської молоді на 2020/2024 роки

Метою **позашкільної освіти** є розвиток здібностей дітей та молоді у сфері освіти, науки, культури, фізичної культури і спорту, технічної та іншої творчості, здобуття ними первинних професійних знань, вмінь та навичок, необхідних для їх соціалізації, подальшої самореалізації та/або професійної діяльності, національно-патріотичне виховання.

Освітня програма Закарпатського центру туризму, краєзнавства, екскурсій і спорту учнівської молоді (далі – ЗЦТКЕСУМ) є документом, що регламентує організацію та проведення освітнього процесу в закладі, й розроблена на підставі: Законів України «Про освіту» від 05.09.2017 р. № 2145- VIII, «Про позашкільну освіту» від 22.06.2000 р. № 1841-111, Положенням про позашкільний навчальний заклад, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 6 травня 2001 року № 443, Положення про порядок організації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 11 серпня 2004 р. № 651, Типових навчальних планів для організації навчально-виховного процесу в позашкільних навчальних закладах системи Міністерства освіти і науки України, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 22.07.2008 р. № 676, наказами Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Порядку видачі випускникам позашкільних навчальних закладів свідоцтв про позашкільну освіту» від 12.07.2001 р. № 510, «Про внесення змін до Порядку видачі випускникам позашкільних навчальних закладів свідоцтв про позашкільну освіту» від 12.08.2009 р. № 746 тощо.

Освітня програма спрямована на:

- реалізацію Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України;
- виховання громадянина України;
- вільний розвиток особистості та формування її соціально-громадського досвіду;
- виховання у здобувачів освіти поваги до Конституції України, прав і свобод людини та громадянина, почуття власної гідності, відповідальності перед законом за свої дії;
- виховання патріотизму, любові до України, поваги до народних звичаїв, традицій, національних цінностей українського народу, а також інших націй і народів;
- виховання у здобувачів освіти шанобливого ставлення до родини та людей похилого віку;
- створення умов для творчого, інтелектуального, духовного і фізичного розвитку здобувачів освіти;
- здобуття вихованцями, учнями, слухачами первинних професійних навичок і вмінь, необхідних для їхньої соціалізації, подальшої самореалізації та/або професійної діяльності;
- формування у вихованців, учнів і слухачів свідомого й відповідального ставлення до власного здоров'я та здоров'я тих, хто оточує, навичок безпечної поведінки;
- розвиток уміння навчатися впродовж життя, критично мислити, ставити цілі та досягати їх, працювати в команді, спілкуватися в багатокультурному середовищі;
- задоволення освітньо-культурних потреб вихованців, учнів і слухачів, які не забезпечуються іншими складниками структури освіти;
- задоволення потреб вихованців, учнів і слухачів у професійному самовизначенні і творчій самореалізації;

- пошук, розвиток і підтримка здібних, обдарованих і талановитих вихованців, учнів і слухачів;
- організація дозвілля здобувачів освіти, пошук його нових форм;
- профілактика бездоглядності, правопорушень;
- виховання в учасників освітнього процесу свідомого ставлення до власної безпеки та безпеки тих, хто оточує;
- формування здорового способу життя вихованців, учнів і слухачів;
- здійснення інформаційно-методичної та організаційно-масової роботи;
- розроблення та запровадження інноваційних педагогічних технологій.

Освітній процес у закладі — це система науково-методичних і педагогічних заходів, спрямованих на розвиток особистості через формування та застосування її компетентностей.

Метою освітнього процесу в закладі є розвиток здібностей дітей і молоді у сфері освіти, науки, культури, фізичної культури і спорту, технічної та іншої творчості, здобуття ними первинних професійних знань, вмінь і навичок, необхідних для їх соціалізації, подальшої самореалізації та/або професійної діяльності.

Освітній процес базується на принципах науковості, гуманізму, демократизму, наступності та неперервності освіти, органічного єднання освітньої й наукової діяльності, зв'язку теорії та практики, незалежності від втручання будь-яких політичних партій, інших громадських і релігійних організацій.

Освітній процес у закладі здійснюється диференційовано (відповідно до індивідуальних можливостей, інтересів, нахилів, здібностей вихованців, учнів і слухачів з урахуванням їхнього віку, психофізичних особливостей, стану здоров'я) з використанням різних організаційних форм роботи (заняття, клубна робота, індивідуальне заняття, конференція, семінари, курси, читання, вікторина, концерт, змагання, навчально-тренувальні заняття, репетиція, похід, екскурсія), а також із використанням інших форм, передбачених статутом закладу.

Мова навчання та виховання в закладі визначається Законом України «Про забезпечення функціонування української мови як державної».

Для навчальної діяльності використовуються типові, адаптовані та авторські програми гуртків.

1. Основні напрями позашкільної освіти ЗЦТКЕСУМ:

- **туристсько-краєзнавчий**, спрямований на залучення вихованців, учнів і слухачів до активної діяльності з вивчення історії рідного краю та довкілля, світової цивілізації, географічних, етнографічних, історичних об'єктів і явищ соціального життя, оволодіння практичними вміннями та навичками з туризму та краєзнавства, формування екологічної культури особистості, забезпечує належний рівень виховання патріотичних почуттів і громадянської відповідальності; оволодіння вихованцями, учнями і слухачами знаннями про здоровий спосіб життя, організацію їхнього оздоровлення, набуття й закріплення навичок, зміцнення особистого здоров'я та формування гігієнічної культури особистості;

- **фізкультурно-спортивний або спортивний**, який забезпечує розвиток фізичних здібностей вихованців, учнів і слухачів, необхідні умови для повноцінного оздоровлення, загартовування, змістовного відпочинку і дозвілля, занять фізичною культурою і спортом, підготовку спортивного резерву для збірних команд України зі спортивного орієнтування та спортивного туризму, набуття навичок здорового способу життя.

- **національно-патріотичне виховання**, яке спрямоване на виховання громадянина України, формування соціально-громадського досвіду здобувачів освіти, виховання

поваги до Конституції України, виховання патріотизму, любові до України, поваги до народних звичаїв, традицій, національних цінностей українського народу, формування у здобувачів освіти національної ідентичності на кращих прикладах мужності і звитяги, виявлених нинішніми захисниками Батьківщини, на героїці сучасної боротьби за незалежність і цілісність держави, збереження спадкоємності патріотичного виховання.

2. **Загальний обсяг навчального навантаження** для гуртківців складає 216 годин на навчальний рік (6 годин на тиждень) – початковий та основний рівень навчання, 324 години (9 годин на тиждень) – вищий рівень навчання. Залікові походи та експедиції здійснюються у період літніх канікул поза сіткою годин.

Навчальний рік у закладі починається 01 вересня для груп 2 та 3-го років навчання

3. Вимоги до гуртківців. Вік вихованців відповідно до навчальної програми гуртка (школярі, учнівська та студентська молодь) до 21 року. Комплектування груп здійснюється у вікових межах 1-2 роки вихованців (за датою народження) тобто 1-2 шкільних паралелі.

3. Комплектування гуртків, груп та інших творчих об'єднань здійснюється в період із 1 і до 15 вересня, який вважається робочим часом керівника гуртка, групи або іншого творчого об'єднання закладу.

Приєм до гуртків здійснюється впродовж навчального року (в міру закінчення комплектування гуртків, груп та інших творчих об'єднань) за бажанням вихованців, учнів, слухачів і за згодою батьків або осіб, що їх замінюють, на безконкурсній основі.

Для зарахування вихованців, учнів і слухачів до спортивних, туристських, об'єднань потрібна довідка медичного закладу про відсутність у них протипоказань для занять.

Середня наповнюваність гуртків, груп, секцій та інших творчих об'єднань в закладі становить — 15 вихованців. Наповнюваність окремих гуртків, груп та інших творчих об'єднань визначає директор закладу залежно від профілю, навчальних програм і можливостей організації освітнього і тренувального процесу, рівня майстерності вихованців і становить не більш ніж 25 вихованців.

Тривалість занять визначається навчальними планами з урахуванням психофізіологічного розвитку та допустимого навантаження для різних вікових категорій і становить для вихованців, учнів і слухачів. Між кожним академічним часом – **45 хвилин** обов'язкова не менш як 5-ти хвилинна перерва. Заняття відбуваються зазвичай двічі на тиждень у вільний від занять позаурочний час та вихідні дні (практичні заняття, екскурсії, змагання, конкурси, походи тощо).

4. Творчі об'єднання ЗЦТКЕСУМ класифікуються за трьома рівнями:

- *початковий рівень* — творчі об'єднання загальнорозвивального спрямування, що сприяють виявленню здібностей, обдарувань вихованців, учнів і слухачів або розвитку їхнього інтересу до творчої діяльності;

- *основний рівень* — творчі об'єднання, які розвивають стійкі інтереси вихованців, учнів і слухачів, дають їм знання, практичні вміння та навички, задовольняють потреби у професійній орієнтації;

- *вищий рівень* — творчі об'єднання за інтересами для здібних й обдарованих вихованців, учнів і слухачів.

Заняття гуртків, груп та інших творчих об'єднань можуть організовуватись у приміщеннях закладів загальної середньої освіти та інших закладах освіти відповідно до укладених угод.

Для навчальної діяльності використовуються типові, адаптовані та авторські програми гуртків.

ЗЦТКЕСУМ працює за навчальними програмами:

– Навчальна програма "Географічне краєзнавство", основний рівень, лист Міністерства освіти і науки України від 14.07.2017 №1/11-7084

– Навчальна програма "Історичне краєзнавство", основний рівень, лист Міністерства освіти і науки України від 14.07.2017 №1/11-7083

– Навчальна програма "Екологічне краєзнавство", основний рівень, схвалено для використання в позашкільних навчальних закладах (протокол засідання Науково-методичної комісії з позашкільної освіти від 25.05.2018, лист ІМЗО від 06.06.2018 №22.1/12-Г-306)

– Навчальна програма "Юні археологи", схвалено для використання в позашкільних навчальних закладах (протокол ЗППО засідання Науково-методичної ради в позашкільних навчальних закладах №5 від 22.12.2018, наказ департаменту освіти і науки Закарпатської ОДА №91 від 26.03.2019 р.)

– Навчальна програма "Спортивне орієнтування", лист Міністерства освіти і науки України від 14.07.2017 №1/11-7077

– Навчальна програма "Пішохідний туризм", основний рівень, схвалено для використання в позашкільних навчальних закладах (протокол засідання Науково-методичної комісії з позашкільної освіти від 25.05.2018, лист ІМЗО від 06.06.2018 №22.1/12-Г-315)

– Навчальна програма "Спелеологічний туризм", основний рівень, схвалено для використання в позашкільних навчальних закладах (протокол засідання Науково-методичної комісії з позашкільної освіти від 25.05.2018, лист ІМЗО від 06.06.2018 №22.1/12-Г-315)

– Навчальні програми з позашкільної освіти "Туристсько-краєзнавчого та військово-патріотичного напрямів", основний рівень" Схвалено для використання в позашкільних навчальних закладах" (протокол засідання науково-методичної комісії з позашкільної освіти Науково - методичної ради з питань освіти МОН ВІД 15.03.2019 №1; лист ІМЗО від 27.03.2019 № 22.1/12-Г-136

– Навчальна програма гуртка козацько-лицарського виховання "Джура", схвалено науково-методичною Радою з питань освіти Міністерства освіти і науки України, протокол №2, від 14.06.2017. (Лист ДНУ " Інститут модернізації змісту освіти" від 15.06.2017 року №21.1./12-12-Г-227

– Навчальна програма "Козацько-лицарський гарт", основний рівень, «Схвалено для використання в позашкільних навчальних закладах» (протокол засідання науково-методичної комісії з позашкільної освіти Науково-методичної ради Міністерства освіти і науки України № 3 від 22.12.2017 року)

– Навчальна програма „Юні туристи-краєзнавці”, початковий рівень, схвалено Міністерством освіти і науки України, лист від 14.07.2017 № 1/11-7081

– Навчальна програма „Етнографічне краєзнавство” (зб. „Програми з позашкільної освіти туристсько-краєзнавчого та військово-патріотичного напрямів”. Заг.ред. Косило М.Ю., Кімакович В.Є.). «Схвалено для використання в позашкільних навчальних закладах» (протокол засідання науково-методичної комісії з позашкільної освіти Науково-методичної ради Міністерства освіти і науки України від 15.03.2019 № 1, лист ІМЗО від 27.03.2019 № 22.1/12-Г-136

ЗЦТКЕСУМ у своїй освітній діяльності має право:

- використовувати типові освітні програми або розробляти власні освітні програми;
- на основі освітньої програми складати та затверджувати навчальний план гуртка/спортивної секції, який конкретизує організацію освітнього процесу;
- самостійно визначати форми навчання та форми організації освітнього процесу;
- створювати умови для здобуття вихованцями, учнями та слухачами позашкільної

освіти;

- розробляти та затверджувати на засіданні науково-методичної ради методичну літературу (інформаційно-аналітичні збірники, довідники, методичні рекомендації, пропозиції щодо вдосконалення освітнього процесу тощо);

- видавати свідоцтва про позашкільну освіту випускникам закладу, які отримали відповідні знання, навички та вміння, передбачені освітньою програмою з певного напрямку позашкільної освіти, склали в установленому порядку кваліфікаційні іспити, на підставі рішення педагогічної ради закладу.

5. Очікувані результати навчання здобувачів освіти

Реалізація освітньої програми ЗЦТКЕСУМ передбачає набуття гуртківцями пізнавальної, практичної, творчої і соціальної компетентностей відповідно до навчальних програм гуртків.

Пізнавальна компетентність туристсько–краєзнавчого напрямку позашкільної освіти спрямована на оволодіння поняттями та знаннями із видів спортивного туризму, краєзнавства, історії, географії, археології, геології, етнології, народознавства тощо.

Значна увага приділяється знанням з природних та культурних особливостей рідного краю, країни, світу. При цьому необхідним є оволодіння знаннями з історії рідного краю, світової цивілізації, географічних, етнографічних, історичних об'єктів. Також важливим є набуття знань про морально–психологічні якості людини, способи організації змістовного дозвілля. *Важливим елементом пізнавальної компетентності є формування національної свідомості через вивчення героїчного минулого нашого краю та держави, проведення різноманітних національно-патріотичних заходів.*

Практична компетентність туристсько–краєзнавчого напрямку позашкільної освіти – формування краєзнавчих умінь та навичок, свідому діяльну участь у краєзнавчій роботі, збереженні та відродженні народних традицій, звичаїв, обрядів, залучення до здорового способу життя, розвиток умінь змістовно організовувати дозвілля засобами туризму і краєзнавства.

Творча компетентність туристсько–краєзнавчого напрямку позашкільної освіти – набуття досвіду власної творчої діяльності, внеску в популяризацію спортивного туризму та краєзнавства, вміння реалізувати творчі завдання, здатності проявляти творчу ініціативу; формування досвіду взаємовідносин людини з природою, вміння проведення самостійних наукових досліджень, *написання творчих робіт для участі у різноманітних науково-практичних заходах;* дослідницькі, творчі здібності, системного, просторового і логічного мислення, творчої уяви, фантазії; формування стійкого інтересу до туризму та краєзнавства, потреби у творчій самореалізації та духовному самовдосконаленні.

Соціальна компетентність туристсько–краєзнавчого напрямку позашкільної – культура праці, досягнення високого рівня освіченості і вихованості; емоційний, фізичний та інтелектуальний розвиток, *виховання морально-вольових якостей.*

6. Форми організації освітнього процесу

Заняття в гуртках здійснюються у поза навчальний та позаурочний час як у будні дні, так й у вихідні дні тижня.

Для забезпечення очікуваних результатів навчання гуртківців використовуються інтерактивні форми і методи навчання: інформаційні, дослідницькі проекти, ігри на місцевості, ситуаційні вправи, екскурсії, змагання, походи, туристичні подорожі, дитяче волонтерство, навчання в командах, в дії, колективні творчі справи.

Основними формами організації освітнього процесу в гуртках ЗЦТКЕСУМ є різні типи занять, екскурсії, подорожі, квести, практичні заняття на місцевості, загальна фізична підготовка для туристично-спортивних гуртків, змагання, ігри.

Форми організації освітнього процесу можуть уточнюватись та розширюватись у

змісті окремих напрямів туристичного чи краєзнавчого напрямку за умови виконання вимог навчальної програми гуртка впродовж навчального року.

Вибір форм і методів навчання керівник гуртка визначає самостійно, враховуючи конкретні умови роботи, забезпечуючи водночас досягнення конкретних очікуваних результатів, зазначених у навчальних програмах.

7. Опис та інструменти системи внутрішнього забезпечення якості освіти

Освітня програма гуртків ЗЦТКЕСУМ передбачає досягнення гуртківцями результатів навчання (компетентностей) та часткових кваліфікацій, визначених нульовим-третім рівнем (в залежності від рівня навчання та року навчання) Національної рамки кваліфікацій. Контроль навчальних досягнень здобувачів (гуртківців) здійснюється на суб'єкт-суб'єктних та наочних засадах, що передбачає систематичне відстеження їхнього індивідуального розвитку у процесі навчання (участь в обласних та всеукраїнських етапах туристсько-краєзнавчих конкурсів (конкурс краєзнавчо-дослідницьких робіт в рамках всеукраїнської краєзнавчої експедиції учнівської молоді „Моя Батьківщина – Україна”, всеукраїнській фотовиставці „Україна – це ми!”, всеукраїнський конкурс на кращу туристсько-краєзнавчу експедицію учнівської молоді з активним способом пересування „Мій рідний край”, всеукраїнська філософська історико-краєзнавча конференція учнівської молоді „Пізнай себе, свій рід, свій нарід...”, всеукраїнська історико-краєзнавча конференція учнівської молоді „Державотворчі процеси в Україні: через віки у ХХІ століття”, всеукраїнська історико-краєзнавча акція учнівської молоді „Українська революція: 100 років надії і боротьби”, всеукраїнський заочний конкурс звітів про роботу роїв Всеукраїнської дитячо-юнацької військово-патріотичної гри „Сокил” („Джура”) – молодша вікова група, всеукраїнська краєзнавча конференція учнівської молоді „Мій рідний край, моя земля очима сучасників”, всеукраїнська історико-етнографічна конференція учнівської молоді „Лиш те в народі буде жити, що серце серцю передасть”, всеукраїнська краєзнавча експедиція учнівської молоді „Моя Батьківщина – Україна”, всеукраїнський конкурс на кращу туристсько-краєзнавчу експедицію учнівської молоді з активним способом пересування „Мій рідний край”);

обласних і всеукраїнських змаганнях (зі спортивного туризму та спортивного орієнтування (чемпіонати і кубки з видів туризму та спортивного орієнтування, всеукраїнські змагання серед вихованців ДЮСШ та позашкільних закладів зі спортивного орієнтування, змагання зі спортивних туристських походів серед учнівської та студентської молоді), виконання юнацьких та дорослих розрядів з туризму та спортивного орієнтування, творчо-досліджувальні роботи в тому числі й МАН). За цих умов навчання в гуртках ЗЦТКЕСУМ набуває для здобувачів формування відповідних компетенцій.

Наприкінці навчання, здобувачі, що показали повне оволодіння необхідними компетенціями, відповідно Положення про отримання свідоцтв про позашкільну освіту, яке визначає правила проведення підсумкової атестації, здобувачі, які виявили бажання отримати свідоцтво про позашкільну освіту, можуть здати кваліфікаційні іспити. Кваліфікаційний іспит— це атестування вихованців.

З метою неперервного відстеження результатів освітньої програми, її корегування, прогнозування можуть проводитися моніторингові дослідження досягнень на рівні закладу та гуртків за напрямками роботи. Аналіз результатів моніторингу дає можливість відстежувати стан реалізації цілей позашкільної освіти та вчасно приймати необхідні педагогічні рішення.

Система внутрішнього забезпечення якості складається з наступних компонентів:

- кадрове забезпечення освітньої діяльності;
- навчально-методичне забезпечення освітньої діяльності;
- матеріально-технічне забезпечення освітньої діяльності;
- якість проведення навчальних занять;
- моніторинг досягнення гуртківцями результатів навчання (компетентностей)

здійснюється що семестру (аналіз участі та результативність вихованців у туристсько-краєзнавчих заходах ЗЦТКЕСУМ, обласних, всеукраїнських етапах краєзнавчих експедицій, конкурсів, змагань, міжнародних змаганнях).

Завдання системи внутрішнього забезпечення якості освіти:

оновлення методичної бази освітньої діяльності;

контроль за виконанням навчальних планів, навчальних програм та освітньої програми, умінь та навичок гуртківців, розробка рекомендацій щодо їх покращення;

моніторинг та оптимізація соціально-психологічного середовища позашкільного закладу освіти;

створення необхідних умов для підвищення фахового кваліфікаційного рівня педагогічних працівників.